
Terezínská iniciativa 60

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

červenec 2012

Osvětim

Foto: Matěj Stránský

(ilustrační foto k článku *Pochod živých* na 17. straně)

Kulturou proti antisemitismu 2012

Michaela Vidláková, foto Michal Stránský

Oni to snad v tom ICEJ mají s počasím nějak domluveno. Neděle, 22. dubna, celou dobu počasí nic moc, ale na tuhle akci se přece jen umoudří. Ba i slunce se nechává vidět. Scházíme se jako vždy na náměstíčku, zpozvdálí na nás shlíží busta Franze Kafky. Vládí izraelské vlajky, transparenty, zazní šofary, první uvítání s písničkami, které zpívá dětský sbor Studánka z umělecké školy z Police nad Metují. Ale vždyť já ty děti už znám! V únoru jsem byla v Polici jako pamětník vyprávět ve škole a pak ještě večer na pořadu pro veřejnost v městské knihovně, tam jsem už slyšela ty jejich křišťálové hlasy zpívat hebrejské písně. Pak tedy procházíme známou trasou - *Maislovkou* a Širokou na Palachovo náměstí a dál přes most do Valdštejnské zahrady.

I v dřívějších letech byl pokaždé pěkný kulturní pořad, ale letos to bylo snad nejlepší ze všech předchozích.

Nejprve zazní Valdštejnskou zahradou sytý hlas Michala Foršta s dojemnou melodií modlitby *El mole rachamim*, všichni vstávají ke vzpomínce na zavražděné oběti šoa. Jan Potměšil procítěně přečte český překlad. Celým pořadem provází moderátorka Veronika Sedláčková, která vždy

uvítá a uvede jednotlivé účinkující. Všechny přítomné tradičně pozdraví místopředseda senátu pan Přemysl Sobotka, který nad touto akcí vždy přebírá záštitu a jeho slova nejsou jen běžný formalismus, opravdu smysluplně promlouvají k posluchačům. Další pozdrav a sympatický proslov pronese primátor hlavního města Prahy pan Bohumil Svoboda.

Následuje několik písní v provedení Pavlína Jišové s hudebním doprovodem a poté jako vždy je na podium pozván pamětník, který přežil šoa. Letos je to místopředseda TI Jaroslav Kraus a jeho vyprávění strhne všechny posluchače. Bez papíru, zvučným hlasem, bez jediného přerušování, bez hledání slov vypráví napínavý příběh svého útěku z transportu smrti. Vzpomíná na své kamarády, kteří utíkali s ním, mezi nimi i jeden mladičkový kluk jménem Arnošt Lustig. Může tohle být, jak sám sebe nazývá, 90letý stařec? I když hudba, zpěv, proslovy, vše bylo pěkné a zajímavé, toto byl asi pro posluchače zlatý hřeb programu. (*Projev Jaroslava Krause přinášíme na protější straně.*)

Po jeho vyprávění vystoupila izraelská zpěvačka Karen Malka a následovala dojemná recitace textové kolá-

že, při níž posluchače opět rozechvíval Jan Potměšil, střídáný Barborou Lukešovou a dětským hlasem. Matka a dítě na cestě na smrt. Poslední zvolání „Maminko...!“ Nevím, kdo se ubránil dojetí, já ne. A opět zpěv Karen Malky následovaný věcným zhodnocením soudobého antisemitismu z úst Mojžíra Kalluse, ředitele české pobočky ICEJ, a pozdravným projevem izraelského velvyslance J. E. pana Jaakova Levyho. Závěr pořadu patřil opět zpěvu, Pavla Jišová zazpívala český překlad známé písně *Jerušalajim šel zahav*, a pak ji zazpívala ještě spolu s ní hebrejsky Karin Malka. Nakonec nastoupily děti z umělecké školy z Police nad Metují pod vedením učitelky Miriam Blažkové, která s nimi hebrejské písně nastudovala, a zazpívaly opět těmi kouzelnými křišťálovými hlasy píseň *Erec Jisrael šeli, Má země Izrael*. Nevím, jak komu, ale mně se zase draly slzy do očí.

Škoda, že akce má tak malou publicitu v českých médiích, to každou bouřku v televizi ukáží, ale aby pozvali na akci, jejímž heslem je: „**K vítězství zla postačí, když slušní lidé neudělají nic**“, to bohužel u nás nejde!?

Tak zase za rok, ano?

Jaroslav Kraus vypráví napínavý příběh svého útěku z transportu smrti

Vážení přítomní, drazí hosté, dovolte mi, abych Vám nabídl několik střepin svých vzpomínek z období šoa, chcete-li holocaustu!

Období šoa bylo také hlavním námětem knih známého spisovatele, který bohužel - je to už více než rok - zemřel. Ano, byl to Arnošt Lustig. Shodou okolností jsme Arnošt a já strávili řadu měsíců v železné kleci nabitě elektrickým proudem, on pod číslem 96433 a já pod číslem 96420.

Ono to všechno začalo v září 1944, když z Terezína byl vypraven první z likvidačních transportů do průmyslových objektů na vraždění nevinných civilistů, kteří podle zákona německého státu byli posouzeni jako nebezpeční, nevhodní, nepřátelé vyšší kasty lidského rodu. Proto museli být zničeni.

Přijeli jsme do Auschwitz Birkenau a část našeho transportu byla zavražděna v plynu hned po příjezdu. Druhá část byla přikázána do tábora B II E, takzvaného „cikánského“.

A do toho cikánského tábora jednoho dne přišli civilisté - byli to němečtí inženýři - s cílem vybrat odborníky do zbrojního průmyslu v Třetí říši.

Já nevím, co to bylo - snad vnuknutí, drzost, odvaha, všechno dohromady - co mě vedlo k tomu, že jsem tomu německému inženýrovi do očí tvrdil, že jsem vyučený soustružník a že jsem pracoval v pražské továrně Auto Praga. Přitom jsem vůbec nevěděl, kde ta továrna je a soustruh jsem v životě neviděl. Takto dali dohromady 150 lidí pro lipský transport a odjeli jsme do pobočného tábora - koncentračního tábora Buchenwald do Duryňska, 30 kilometrů jižně od Lipska, do města jménem Meuslowitz. Tam byla velká zbrojovka a u ní byl koncentrační tábor už v běhu. To muselo být v listopadových dnech - jednou po apelu nás stála taková skupinka sedmi lidí mého věku (mně tehdy bylo 22 let) - a vyprávěli jsme ty poslední bonkes, vtipy a zprávy, co jsme se kdo dozvěděl, když se k nám blížil takový mladý, hubený, sedmnáctiletý kluk. Chvilku nás poslouchal a pak chtěl, abychom mu odpověděli na pro něj důležitou otázku: „Jestli, když se ta husa do trouby dává ... a už ta kůrka na huse jde do hněda ... nebo do zlatova...“ No, pár kopanců od nás ho zahnal a já jsem se Franty Oplatky ptal: „Prosím tě, kdo to je? Ty

s ním bydlíš na baráku!“ A Franta říká: „Ále, to je kluk, kterej má pořád hlad a pořád jenom mluví a žvaní o jídle celý den. Nějakej Lustig.“ Ano, takhle jsem poznal Arnošta Lustiga. A s Arnoštem jsme pak prožili podzimní, zimní i jarní měsíce, prožili jsme nálety na tu zbrojovku i na náš tábor, hledali jsme nevybuchlé pumy, sloužili jsme dvanáctihodinové noční a denní šichty - až do 12. dubna 1945.

Toho dne jsme už nešli do továrny, ale na nádraží. Nákladním vlakem byl evakuován celý meuslowitzský tábor, jeli jsme na jih Německa. Pamatuji si, že jsme projeli městem Plavnem a vjížděli jsme do Krušnohoří z té německé strany. Minuli jsme Klingenthal, tam jsme zpomalili a zastavili jsme v Kraslicích na bočné koleji. Tam jsme zůstali stát, já vám neřeknu už jak dlouho. Bylo to ale dost dlouho, protože nám už dovolili vynést z vagonů některé mrtvé kamarády a nemocné.

Najednou se přičítal vlak, transport plný tanků a vojenských vozidel a já ještě zahlédl na obloze americké letadlo, jak se natáčí a přímo útočí na ten transport a na nás. No, řeknu vám, když ta kulometná palba vyryla do

podlahy toho našeho nákladního vagonu hezkou řádku, to se vám zastaví rozum. Já jsem už jenom viděl, jak několik lidí přeskakuje příkop u vlaku. V čele byl takový velký ruský vězeň s oholenou hlavou a za ním několik lidí se škrábalo do stráně, která přiléhala ke kolejím. Skočil jsem za nimi, vůbec jsem nepřemýšlel, jenom jsem chtěl pryč od těch výbuchů, od té palby, protože vagony začaly hořet a vybuchovaly.

Šplhali jsme strání a asi v polovině se ozvala shora palba z pušek. Nad námi byla rojnice příslušníků Hitlerjugend, která tam cvičila a vzala si nás za cíl. Dostal jsem se přískokama a plížením do smřčiny, kde jsem se vzpomínal a hledal trochu oddechu. Když jsem vyšel z toho lesíka, viděl jsem dva stíny, byli to Franta Pekárek a Jirka Lampl z našeho tábora. My tři jsme si hned uvědomili, že návrat je nemožný. Naše zkušenosti z Birkenau i z Meuslowitz byly takové, že jsme dobře věděli, co to znamená se pokusit o útěk z „ochrany našich strážných“. Vyrazili jsme dál do lesů a do hor. Tam jsme bloudili a hladověli. Rozhodli jsme se jít podle potůčku, do nížiny, až k trati. Já jsem zahlédl vlak a na něm na tabulce bylo napsáno „Plauen - Falkenau“. No, Falknov! To bylo v Čechách! Tak jsme vyrazili podél kolejí do Čech. V první zatáčce byla barikáda proti tankům a najednou na nás mířilo dvacet pušek dobrovolníků Volkssturmu. Jednoho pověřili, aby nás odvedl do nejbližší četnické stanice, která byla v Bleistadtu, dnes se to jmenuje Oloví. Četník na stanici byl starší, také měl starý psací stroj a sepi-soval s námi protokol. Já jsem se představil jako první. Řekl jsem, že jsem Jaroslav Krátký, narozený v Hodoníně, pracoval jsem jako totálně nasazený, že vybombardovali město, kde jsem byl ... Každý jsme měli připravenou svoji „pohádku“. Když ten četník sepsal protokoly, tak povídá: „Teď mi ale řekněte, kdo vám to dosvědčí? Musíte mi dát adresu na nějaké svědky.“ To jsme ochotně dali. On se na nás díval a řekl: „Já jsem řekl pravou adresu!“ Jirka Lampl - ten byl nejbystřejší - mu řekl: „Efraim Winternitz, Dlouhá třída, Praha.“ A já pohotově: „Hugo Löwenstein, Boleslavská, Praha 12.“

Už si nepamatuju, jaká byla ta třetí adresa. On to zapsal, zaklapl notes a odvedl nás zatemněným Bleistadtem do nějaké továrny, kde nás zavřel na celou noc do protiletceckého krytu.

Ráno přišel, odvedl nás na nádraží a řekl: „Teď pojedeme buď do Karlových Varů na gestapo anebo do Falknova na úřad práce.“ Vybrali jsme si Falknov, samozřejmě. Přišli jsme do nějaké továrny a tam načesaná Němka řekla: „To je dobře, mně utekli francouzští zajatci, jděte se ubytovat do toho baráku, kde bydleli a zítra začnete pracovat.“ V baráku bylo prázdné, ale bylo tam pár oděvů, staré šatstvo, takže jsme celou noc pálili naše koncentračnické hadry. Oblékl jsem si nějaké montérky a na hlavu - pamatuji si - šoféřskou čepici s tím lesklým štítkem.

Žádná práce druhý den nebyla - přišel nálet, který jsme přežili v nějakých krytech. Na náměstí se řadila fronta těch vybombardovaných, tak jsme se do fronty zařadili také my. Pamatuji si toho úředníka na radnici dodnes. Starší, šedivé vlasy, silné brýle a velké zuby spravované zlatem. A když jsem mu řekl, že jsem z Prahy, tak mi česky odpověděl: „Já pracovat Odkolek Prag, já znát Prag!“ Tak povídám: „Vidíte, jsme krajani ... a já potřebuji, abyste mi napsal, že jsem byl vybombardovaný ve Falknově (to byla přece pravda!) a že jsem přišel o svůj majetek (to byla taky pravda!) a nemám žádné dokumenty.“

Já to potvrzení mám dodneška ... potvrdil mi všechno a připsal, aby mi Říšská dráha šla v ústretu, a dal tam to kulaté razítko s tou říšskou orlicí, co drží v drápech ten věnec s hákovým křížem. Podepsán je tam starosta a policejní služebna Falkenau. Co jsem chtěl víc? Falešné papíry, civilní oblek.

Přesto jsme se cítili stále nejistě a raději jsme zamířili do Karlových Varů. Je to kus cesty. V Karlových Varech je taková ulice do kopce a když jsem došel na vršek, slyšel jsem, že ze strany přijíždí nějaké nákladní auto, takový divný zvuk - jelo totiž na dřevoplyn. Vy asi už nevíte, co je to dřevoplyn.

Na dveřích auta jsem četl německý a český nápis: „S. Figlovský, Mikulandská ulice 14, Praha 1.“ A s těmi

českými šoféry jsme se už domluvili. V noci jsme projeli ještě nějaké lesy na Johannegeorgenstadt, vyložili jsme celý nákladák (nějaká prkna a dřevěné desky) a pak už jsme jeli. Ráno v Karlových Varech, večer v Novém Strašecí. Pamatuji, že jsme tam přenocovali na náměstí pod košatými stromy mezi německými tanky. Druhý den jsme vyrazili na Prahu. Když jsme se blížili k Bílé Hoře, kde byla konečná pražských tramvají, viděl jsem tam stojící pražskou tramvaj číslo 22.

Dodnes mi zůstal v paměti můj pocit: ...před třemi lety jsem byl z tohoto města vyhnán, po třech letech jsem zase ve své rodné Praze a dívám se na tu dvaadvacítku...

Proč vám to ale vykládám? Představte si, že za pár let Arnošt Lustig napsal jednu ze svých povídek „Tma nemá stín“ a ta byla zfilmována pod názvem „Démanty noci“. Ten film vyhrál nějaké ceny ...a je tam dokonce i to, jak kamera najíždí na konečnou stanici tramvají a zabírá tramvaj s číslem 22. Tak vidíte, jaké „náhody a podivnosti“ se to dějí.

No, s Arnoštem Lustigem jsme se po válce stýkali, byli jsme společně na nějakém plesu, také jsme společně zažili Silvestra, to ale nechci vykládat. Pak se mu narodil syn a přibližně v té době jsme se začali rozcházet. Vyšly mu první knížky, stal se známým spisovatelem, dostal se na Barrandov, pak emigroval. Po emigraci jsme se setkávali na nějakých pietních nebo slavnostních shromážděních - a pořád to byl ten kluk z toho meuslowitzského tábora.

Vzpomínám si na naše poslední setkání. V Kaprově ulici, na stanici metra Staroměstská, jsem sjížděl na eskalátoru dolů a proti mně, směrem nahoru, jsem zahlédl šedivou hlavu a zavolal jsem: „Arnošte, Arnošte!“ On se otočil, usmál se těma modrýma očima, začal mávat, já sjížděl dolů a on na tom eskalátoru pořád nahoru, a mně se zdálo, že nad ním vidím modrou oblohu s bílými obláčky. Za pár dní přišla zpráva, že Arnošt Lustig zemřel.

Teď mi nezbyvá, než vám všem poděkovat za vaši trpělivost, se kterou jste vyslechli devadesátiletého starce, jak vykládá pár střepů ze svých vzpomínek. Děkuji.

Jaroslav Kraus

K 50. výročí letních táborů Sühnezeichen

Michaela Vidláková, foto archiv Sühnezeichen

Od 27. 4. do 1. 5. 2012 se u příležitosti 50. výročí zahájení letních pracovních táborů dobrovolníků Aktion Sühnezeichen - Friedensdienste (Akce smíření a služby pro mír) konalo v Magdeburku slavnostní setkání současných i bývalých účastníků těchto táborů i činovníků a členů ASF. Tak jako před čtyřmi lety při 50. jubileu ASF v Berlíně, také letos mne pozvali jako pamětnici šoa i dlouholetou spolupracovnici ASF, abych promluvila na slavnostním zahájení. Tématem mého proslovu mělo být hlavně v čem vidím přínos ASF v minulosti a jaké úkoly bych považovala jako potřebné pro budoucnost.

Varovala jsem předem pořadatele setkání, že vzhledem k tomu, že nejde o akci pro širší veřejnost, ale spíše o setkání takřkajíc „mezi námi“, pokud mám promluvit, pak budu mít i poněkud kontroverzní připomínky. Prý to nevadí.

A tak jsem se ve svém projevu vrátila ke svým dlouholetým vztahům k Aktion Sühnezeichen. Mluvila jsem o tom, jak jsem dlouho zazlivala rodičům, kteří s touto činností započali již v 60. letech minulého století, proč se zabývají Němci, tímto největším nepřítelem Židů, jakého kdy dějiny poznaly, jako by nebylo dost co dělat na pražské Židovské obci, kde jsem v té době začala své dobrovolné aktivity. I o tom, že jsem ale postupně ocenila postoj zakladatele Sühnezeichen Dr. Kreysiga, který se snažil o morální obrodu německého národa, hlavně jeho mladé generace. Uznat a nezastírat vinu Němců, ale s pokáním a s pokorou žádat národy, postižené německou agresí a brutalitou - ne o odpuštění, ale o smíření jako most pro budoucnost. Tato žádost o smíření (Versöhnung, odtud název organizace) měla být vyjádřena především dobrovolnou prací tam, kde bylo ublíženo: např. věnovat se sociální práci s oběťmi války v obsazených zemích, zejména s přeživšími šoa, opravovat poničené synagogy, židovské hřbitovy, pracovat v památnících v bývalých koncentračních táborech, těch možností bylo mnoho. Současně navazovat poničené lidské vztahy mezi „národem zločinců“ a „národy obětí“. Právě to bylo na této organizaci zcela jedinečné a vyjadřoval to i její název - Akce smíření a typické logo: silueta skloněného člověka se vztaženýma rukama. Cesta od *pokání* přes *prosbu o smíření* ke *spřátelení*. I když za těch 50 let se na činnosti ASF podílelo jen několik tisíc lidí v mnohamilionovém národě, jejich práce a stopa, kterou za sebou zanechali, je velice cenná a významná. Jako konkrétní příklad jsem uvedla oblíbenost dobrovolníků na našich židovských obcích v oblasti domácí péče u přeživších šoa.

Jenže v posledních letech mi připadá, jako by se ty první dva kroky pozvolna vytrácely. Organizace se dnes jmenuje Aktion Sühnezeichen Friedensdienste, a jak bylo vidno

také na plakátu letošního setkání, stále větší důraz je kladen na Friedensdienste, služby pro mír, i tam bylo ono slovo vytištěno velikými písmeny, zatímco Aktion Sühnezeichen jen malými.

A změnilo se i logo: místo

prosícího človíčka je nyní logem fádni zelená větvička. A s tím vším se smazává i jedinečnost Aktion Sühnezeichen. Mírových organizací je mnoho, ale jen jediná měla ve svém ustanovení jako prioritu prosbu o smíření. (V tu chvíli se sálem ozval veliký potlesk. Zejména dlouholetí členové, ale i mnoho mladých tím vyjádřilo svůj souhlas s mými pocity, které mnozí zřejmě sdíleli, ale nikdo to asi nechtěl říci veřejně a nahlas.)

Pokud jde o budoucnost: Dá se říci, že morální obroda německého národa byla dovršena? Když v Německu pozorujeme stále více silící extremismus, antisemitismus, antiizraelismus, neonacismus? Dnešní německá mládež už nemá zábrany v kontaktech s ostatními - a jistě je to v pořádku, že dějiny ve sjednocené Evropě se takto pohnuly. Proto by dnes byla důležitější práce na vlastní půdě - zmínila jsem se o projektu Antisemitismus a holocaust, který v českých školách realizuje ICEJ ve spolupráci s Židovským muzeem a Tereziňskou iniciativou, a že zcela jistě by bylo něco podobného zapotřebí v německých školách. V Německu má současný antisemitismus často jako hlavní formu antiizraelismus a i zde by měla pomoci osvěta a výchova. Takže prostor pro činnost ASF je v tomto směru veliký a pro budoucnost teď potřebnější než pletí na hřbitově, setkávání s mladými z jiných zemí. Klesá i potřeba pomoci přeživším, jichž už valem ubývá.

Svůj projev jsem uzavřela s tím, že na ASF si velice cením toho, že ve světě, kde se většina rukou napřahuje jen pro peníze, je dobře, že tu je i někdo, kdo tu ruku napřahuje proto, aby ji mohl někomu podat.

Koncert pro Terezín

Anna Lorencová, foto Sven Sewitz

Ženský komorní sbor z Litoměřic *Cantica Bohemica* pod vedením PhDr. Vladimíra Frühaufa

8. května uvedla paní Gaby Flatow v Berlíně *Koncert pro Terezín* za účasti několika členů Terezínské iniciativy. Do programu zařadila kromě dalších i díla židovských skladatelů vězněných v Terezíně - Viktora Ullmanna (1898-1944), Gideona Kleina (1919-1945), Hanse Krásky (1899-1944), básnířky Ilse Weberové (1903-1944), která za bezesných nocí psala básně a písně o trpké terezínské skutečnosti. Rodná čísla uvedených autorů předznamenávají, že žádný z nich nepřežil; přežila však, navzdory všemu, jejich díla.

Koncert se konal v Pamětním chrámu „*Kaiser-Wilhelm-Gedächtnis-Kirche Berlin*“. Ani ten však válku nepřežil. Poznali jsme ho již v obnovené podobě s nádhernými barevnými vitrážemi ve tvaru malých čtvercových okének. Z čela kostela se nad přítomné sklání neobvyklé ztvárnění Krista z kovu zlatavé barvy (tombak) v nadlidské velikosti.

Součástí koncertu byla i skladba českého autora Jaroslava Krčka (1939) - Tři písně o lásce pro mezzosopran, varhany a violoncello. A také vystoupení skvělého ženského sboru z Litoměřic, pod vedením PhDr. Vladimíra Frühaufa.

Před koncertem jsme odpoledne

společně s tímto sborem navštívili české velvyslanectví v Berlíně, kde nás zástupce velvyslance informoval o činnosti zastupitelského orgánu, provedl místnostmi úřadu a nabídl nám malé občerstvení. Milým překvapením byly obrázky Helgy Hoškové, které tam visely, a výstavka zobrazující život v ghettu, zejména pohledem terezínských dětí.

Součástí našeho programu byla i návštěva jedné z berlínských škol za účasti žáků z vyšších tříd, které se zúčastnil i litoměřický ženský sbor. Po krátkém úvodu jsme my tři *absolventky* Terezína - Dagmar Lieblová, Anna Hanusová a já seděly proti žákům a zodpovídaly jejich dotazy. Na požádání Anička Hanusová zazpívala a zahrála na klavír a sklídila velký potlesk.

Vlastní koncert ve zcela zaplněném kostele zahájil velvyslanec České republiky v Německu pan JUDr. Rudolf Jindrák a hned poté jsme byli vtaheny do moci hudby. Za naši malou „delegaci“ si dovolím konstatovat, že potěšila naše uši, oči, srdce i duši. Paní Gaby Flatow patří náš veliký obdiv. Tím víc, když jsme se dozvěděly, že finanční výtěžek z koncertu hodlá věnovat na opravu varhan v terezínském kostele.

Památce židovských občanů - obětí šoa na Turnovsku

Zůstat člověkem, poskytnout svému bližnímu ochranu a pomoc, to je motto, které si zvolili autoři publikace „Židé na Turnovsku“ Terezie Dubinová, Ph.D., a Mgr. Pavel Jakubec pro svou práci.

Druhá světová válka ukončila život středo- a východoevropských židovských komunit, které po staletí tvořily součást civilizace a kultury této části světa. S velikou vděčností je tudíž třeba přivítat knížku, kterou jmenovaní autoři vydali na paměť dědictví židů v česko-polském příhraničí, z velké části obětí šoa. Její poselství je jasné: poučit se z minulosti, pochopit, co se v Evropě stalo a nedopustit podobné selhání v budoucnosti.

První část knihy seznamuje čtenáře s životem a zvyky židů, s jejich náboženstvím a rituály, s některými výrazy a jejich významem. Sleduje také jejich přítomnost v Evropě a jejich historii.

Další kapitoly už jsou věnovány místním poměrům a dějinám. Odkrývají stopy po nemovitostech, synagogách, hřbitovech, nejen v samotném Turnově, ale i v okolí. Dozvídáme se o rozvoji židovských pospolitostí už na přelomu 15. a 16. století, o osudech a zdrojích obživy jejich členů, u některých doložených jmény, obrázky, fotografiemi, dokumenty.

Rok 1848 znamenal i pro zdejší židy uvolnění, vysvobození z ghetta, zařazení do hospodářského života, změnu jejich postavení. Zrovnoprávnění umožnilo židům provozovat obchod s obilím a luštěninami, s drůbeží, textilem a kůžemi a nelze opomenout ani lihovarnictví a hospody.

První světová válka přinesla setkání zdejších usedlíků s uprchlíky zejména z Haliče a Bukoviny, a s jejich nezvyklou kulturou. Nedostatečné materiální zajištění přineslo některé obtíže, ale ochota pomoci v nouzi potřebným byla neochvějná.

Život v poválečném svobodném Československu znamenal pro Turnov

snížení počtu židovských spoluobčanů a vyústil ve starosti, které předznamenaly druhou světovou válku a židovskou tragédií. Zase bylo třeba pomáhat uprchlíkům, tentokrát ze Sudet. Druhou světovou válku přežilo zde prokazatelně jen 42 osob židovského původu.

V současné době se péčí města Turnova, Židovské obce v Praze a akciové společnosti Matana koná rozsáhlý historický výzkum a obnova židovských památek nejen v samotném Turnově, ale i v okolí, což kniha vzorně a obsáhle dokumentuje. Je také doplněna separátem v polštině. Společná snaha města Turnova a ostatních zainteresovaných představitelů institucí svědčí o úsilí uchovat a obnovit židovské památky a připomínky obětí druhé světové války.

Jsme rádi, že nás kniha seznámila se záslužnou činností na tomto poli ve zdejší regionu a děkujeme za ni.

Eva Štichová

Příběh Otty Wolfa ožívá

Před několika lety, myslím, že to bylo v r. 1997, jsem si koupila a přečetla knihu „Deník Otty Wolfa“ a hned mi bylo jasné, že je to svědectví obdobné jako „Deník Anny Frankové“. V obou ohromuje příběh o statečnosti lidí, jak se odehrával tu v obsazeném Nizozemí, tu na našem území. Stateční a odvážní nebyli jen ti, kteří v sobě našli odhodlání ukrýt se, nepoddát se, riskovat. Stejnou odvahu prokázali i ti, kteří věděli, že dávají všanc životy své a svých rodin a dobrovolně pomáhali ohroženým. Hrdinové na obou stranách.

Knihy dost zapadla, snad jen na školách někteří učitelé ji užili jako ilustraci při vyučování o době okupace. Málokterý náš občan se dověděl o příběhu statečných, který se tehdy odehrál na Olomoucku.

Proto mě velice překvapil článek v 19. čísle časopisu Respekt v letošním roce. Nejen že vylíčil události těch let, ale informace o druhém živo-

tě Ottových zápisků, které dlouho po jeho dramatické smrti promluvily k srdcím dětí v dalekém New Jersey. Tam učitelka dějepisu ve svých hodinách seznámila děti s tímto deníkem. Následovaly společné zájezdy do Terezína, Osvětimi i na Moravu - a konečně i nápad postavit přímo na místě, kde se Wolfovi skrývali, pomník. Pomník na paměť těch, kteří v tom úkrytu vzdorovali násilí okupantů, ale i těch, kteří přes nebezpečí, které jim hrozilo, pomáhali ohroženým Wolfům a nikdy je neprozradili.

Více najdete v článku v 19. čísle Respektu nebo na www.Respekt.cz/Fotogalerie.

E. Št.

Film „Hanin kufřík“ v České televizi

Když jsme tu před nějakou dobou psali o knížce „Hanin kufřík“ a o besedě s Jiřím Bradym, kde nám sdělil, že se pracuje na jejím zfilmování, netušili jsme, že k tomu dojde tak brzy.

Dne 5. května t. r. jsme film mohli spatřit v naší televizi. Začal tím, že ukázal cestu ředitelky japonského Centra pro výzkum holocaustu, paní Fumiko, po stopách Hanina kufříku, který se z Osvětimi dostal do jejich japonského muzea. Pátrala po osudech malé Hany, již kdysi patřil. Odjela do Prahy i Terezína a pátrala a pátrala. Pomohly jí transportní listiny i někteří bývalí terezínští vězni, a tak se dostala až k Hančinu bratrovi Jiřímu Bradymu, který přežil a usadil se v Kanadě. Tak mohly ve filmu být i některé staré dokumenty a fotografie dřívějšího života jejich rodiny. Pod vlivem Fumiko se japonské děti seznamují s touto historií, ale také se současnými českými dětmi a umiňují si společně nepřipustit její opakování.

Vzpomínání Jiřího Bradyho přímo do kamery je ovšem nejdojímavější, stejně jako jeho cesta s dcerou do dnešního Osvětimi.

Závěr filmu, který ukazuje jeho rozvětvenou rodinu, jeho schopnost překonávat traumata, úspěšně začít

nový život, povzbuzuje nejen jeho potomky, ale i ostatní děti, které ve filmu vidíme, v odhodlání pomoci silné vůle odolávat nepřizní osudu, nepoddávat se.

To je poselství, které tento film tak zdařile předává následujícím generacím.

E. Št.

Dánští židé v Terezíně

Je nám známo, že mezi židovským osazenstvem z různých zemí okupovaných Němci bylo také 500 Dánů.

5. května t. r. byla o nich pod názvem „Historie věčně živá“ vysílána pozoruhodná reportáž Českého rozhlasu 6.

Již dávno před očekávaným vpádem Němců do Dánska se mnoho dánských židů připravovalo na včasný útek do Švédska. Pomáhaly jim v tom rybářské lodě, většinou za úplatu. Říkali tomu „drahý útek“, nicméně byla to záchrana života a s jen nepatrnou výjimkou se to podařilo. Ti, kteří neměli to štěstí (a finanční prostředky), byli deportováni do Terezína. Zajímavým faktem bylo, že německý zmocněnec v Dánsku, Werner Best, uprchlíkům v úniku do Švédska nijak urputně nebránil, přesto, že o nich musel něco tušit, neboť nemohl přehlédnout ty nové hotely, domy a lodě, které si najednou dánští rybáři pořizovali. Co překvapuje ještě víc, je jeho domluva s Eichmannem, že dánští židé zůstanou v Terezíně a nebudou deportováni dál, což bylo dodrženo. Byl jim také povolen četnější přísun kvalitních balíčků potravin z domova. Díky těmto podmínkám se dánští židé dočkali hned po válce šťastného návratu, o to radostnějšího, že našli své příblytky většinou zachovalé, v pořádku. Spíš se setkali s nějakými drobnými *vykrádačkami* příležitostnými zloději než vyrobáním ze strany nacistů, jak bylo zvykem v jiných okupovaných zemích.

Perzekuce židů pod nacistickým panstvím probíhala na různých místech odlišně.

E. Št.

Minulost a připomínání židů v Turnově

Zásluhou centra vzdělávání a dialogu ICEJ a osobně pana Radka Hejreta jsem se dostala do města Turnova, kde nám při příležitosti výstavy a přednášek pro studenty turnovských středních škol připravil v Městském muzeu nevšední zážitek.

Když si teď po návratu v klidu prohlížím kalendář a knihu, které jsem darem obdržela, obdivuji invenci a kvalitu, kterou se vyznačují. Židovský kalendář je výsledkem spolupráce českých a polských dětí při projektu „Společná paměť“. Podkladem pro vypracování kalendáře byla výtvarná soutěž s tématy:

- 1) židovská synagoga,
- 2) židovský hřbitov,
- 3) židovské symboly.

Konečná grafická úprava kalendáře dala vzniknout obdivuhodnému dílu.

Také kniha „Židé na Turnovsku“, věnovaná památce židovských občanů Turnova zavražděných za druhé světové války v koncentračních táborech, zpracovaná paní Terezií Dubinovou, Ph.D., a panem Mgr. Pavlem Jakubcem, zaslouží ocenění. (O obsahu více v recenzi na 6. straně tohoto čísla.)

To ale není všechno. Alena Novotná se svým kolegou Janem Tomsou připravili v tomto muzeu výstavu svých děl, vytvořených pod dojmem návštěvy v Osvětimi. Jejich fotografie, kresby, malby a sošky, doprovázené texty, na mne hluboce zapůsobily a snad se nemýlím, že stejné to muselo být i u studentů, kteří si přišli poslechnout také naši přednášku o šoa. Ta následovala v přednáškovém sále muzea. Pan Radek Hejret podal nejprve přehledně a velice fundovaně úvod do historického vývoje tzv. židovské otázky, potom následovalo mé vyprávění o holocaustu. Pozornost všech studentů a učitelů několika středních škol byla až dojemná.

Nezbývá než nakonec vyjádřit vřelý dík za vlídné přijetí, za krásně připravený a společně prožitý program, a hlavně za vzácnou, zřejmě již léta trvající aktivitu tamních institucí i občanů, věnovanou bývalým židovským obyvatelům Turnovska, obětem šoa.

Granty Claims Conference

Věra Baumová, sociálně zdravotní komise TI

Terezínská iniciativa je příjemcem grantů Claims Conference (dále jen CC), které jsou určeny pro domácí a zdravotní péči dosud žijících obětí protizidovské nacistické perzekuce. Pomoc dosud mohl získat každý, kdo byl pro svůj židovský původ postižen, je občanem ČR a narodil se nejpozději 8. 5. 1945. **Claims Conference současně připouští, že o tuto pomoc mohou žádat i ti, kteří se narodili ještě po osvobození těhotným matkám, tedy cca do konce roku 1945.**

Pokud se týká grantu na domácí péči, obraťte se, prosím, o bližší informace na středisko EZRA v Praze a na sociální pracovníky jednotlivých židovských obcí mimo Prahu dle místa bydliště, a to i v případě, že nejste členy příslušných obcí.

Pokud se týká zdravotního grantu, své požadavky předávejte sociálnímu oddělení ŽO v Praze, kde u paní Kopecké získáte potřebné informace.

V letošním roce bychom chtěli využít zdravotní grant kromě příspěvků na léky, zdravotní pomůcky apod. také na částečné hrazení respitních pobytů, nadstandardní lůžkovou péči, případně rehabilitace. Je však potřeba jasně prokázat, že se jedná o oprávněného klienta, popsat důvod respitního pobytu (krátkodobý odlehčovací pobyt na Hagiboru i v ostatních zařízeních), či lůžkové péče, u rehabilitací přiložit lékařské doporučení.

O finanční příspěvek na léky, zdravotní pomůcky, léčebnou péči apod. můžete žádat také Nadační fond obětem holocaustu. A to z peněz německé nadace Erinnerung, Verantwortung und Zukunft, který je z daru Deutsche Bahn. O příspěvek mohou žádat žijící oběti nacistické perzekuce. Pokud je žadatel již příjemcem pomoci ze zdravotního fondu CC, může čerpat maximálně do výše 100 Euro, pokud není příjemcem příspěvků CC, může čerpat do výše 250 Euro. V tomto případě je možné využít žádost na proplacení potravinových doplňků, které ze zdravotního grantu CC nejsou hrazeny. O příspěvek se žádá prostřednictvím formuláře, koordinátorkou je Zlata Kopecká, která žádosti přijímá a vyřizuje.

A co my - narození po válce?

Veškeré prostředky z grantů CC jsou dosud určeny pouze pro přeživší oběti holocaustu, tzv. I. generaci. Ale i my, příslušníci II. generace, jsme již ve věku důchodovém, nebo k němu rychle směřujeme. I my máme své nemoci a bolesti a v některých případech možná i sociální problémy. Z toho důvodu požádala Terezínská iniciativa Nadační fond obětem holocaustu o příspěvek pro naléhavou pomoc II. generaci. Nadační fond tento příspěvek schválil pro rok 2012 ze svého programu Péče, a to ve výši 50 tis. Kč. Nárok na čerpání z tohoto grantu mají všichni členové TI z druhé generace a přímí potomci členů TI - přeživších obětí holocaustu. Přestože nejde o velkou částku peněz, chtěli bychom získat informace o případech těch z vás, kteří jste skutečně v naléhavě těžké zdravotní a sociální situaci. Prosíme vás, abyste se ozvali a popsali své problémy, abychom i pro vás mohli začít zajišťovat pomoc. Své dopisy adresujte, prosím, na sekretariát Terezínské iniciativy, Maiselova 18, 110 00 Praha 1, nebo e-mail: terezinskainiciativa@cmail.cz.

K zásluhám představitelů města Turnova patří i rekonstrukce synagogy ve městě, kterou jsem však pro nedostatek času i mých fyzických sil nestačila navštívit.

Po celém dnu plném dojmů jsem opouštěla Turnov s vděčností a nepřestanu na jejich obdivuhodnou snahu s úctou vzpomínat.

Eva Štichová

Světýlko?

Pavel Stránský

V dopravních prostředcích a restauracích se stáváme maně svědky útržků debat a rozhovorů cizích a neznámých lidí na sedadlech a židlích v našem bezprostředním okolí. Svědky nechtěných a často proti své vůli s ohledem na jejich obsah.

Už dlouho nebyla etika a estetika na tak hluboko pokleslé úrovni jako v současnosti. Snad jen v dobách *normalizace* nebo *reálného* či bezpřívlastkového takzvaného socialismu.

Svou velkou vinu na tom nese nesporně i *bulvární* televize. Při *surfování* na televizi narážím na programy a zejména seriály založené na zmíněné ubohé úrovni, jejíž *level* (abych byl aspoň trochu *in*) spoluovlivnily a utvrzují. Běda, stane-li se člověk *zajatcem* seriálu. Ví o svém *zajetí*, ale často se nedovede z něho vymanit. Jeden příklad za všechny: Jde o seriál, v jehož formátu je lidská hloupost, primitivita, útočnost i záludnost, umocněné touhou vyhrát slušnou sumu peněz. Směšnost se v ní považuje za originalitu, trapnost za humor. Není třeba uvádět název seriálu, vyplyne z příkladu. Po rozvázání ruličky s menu prohlásí účastnice seriálu znalecky: „Kuřecí nugetky? Já sice nevím, co jsou nugetky, ale asi to bude něco z kuřecího masa.“

Při provádění turistů Terezínem vystojím občas malou frontu před pokladnou Malé Pevnosti, abych ukázal zakoupenou vstupenku. A znovu se stanu nahodilým svědkem časté reakce českých turistů na otázku pokladní: „Jen na Malou Pevnost, nebo taky do města, do bývalého židovského ghetta?“ Až příliš často je odpověď: „Jen na Malou Pevnost.“ Protože vím, že tón dělá muziku, slyším v odpovědi i údiv, jak si vůbec může někdo myslet, že by nás (mne) mohl zajímat osud bývalých židovských spoluobčanů. Svrbí mě jazyk. Chtělo by se mi přistoupit k turistovi a zeptat se ho, proč nemá zájem. Pud sebezáchovy zakáže ptát se. (Díky, pude.) Obávám se, že by se mi dostalo reakce asi v tomto znění/smyslu: „Kurva vole, co se do toho s...š, ty plesnivej dědku vole?“ Tedy v případě, že by

šlo o vcelku slušného současného občana. Pokud by byl ráznější a razantnější, bylo by v jeho odpovědi zčásti vytečkovaných slov podstatně víc. Pokud by, doufám, zůstalo jen u slovní reakce. Na stejné úrovni je i další z kladných prvků člověka jedenadvacátého století: empatie. Až na vzácné výjimky.

V loňském roce jsem se setkal s majitelem a ředitelem neobvyklé střední školy, gymnázia Přírodní škola, s panem Tichým. Ze setkání s ním a několika studenty mám jen velice příjemné vzpomínky. Už v minulých číslech TI byly uveřejněny veskrze kladné rysy této školy a jejího *guru*. Není třeba nic přidávat.

V dubnu a květnu jsem měl po přednášce ve dvou pražských školách k studentům ve věku 16 a 17 let: v Gymnáziu Sázavská, v Sázavské 5 na Vinohradech, a v Gymnáziu Ústavní, v Ústavní 400 v Bohnicích. První ze zmíněných událostí byla umocněna tím, že k ní došlo na místě za války vyhořelé synagogy, v níž jsem měl barmicva a do níž jsem chodil o vysokých svátcích, abych udělal radost vrchnímu rabínovi Dr. Gustavu Sichrovi, kterého jsem si vážil a miloval.

Na obě přednášky vzpomínám rád a se zadostiučiněním. Studenti na téma byli dobře připraveni pedagogickým sborem. Jejich dotazy svědčily o tom, že přemýšlejí. Dotazů bylo nadprůměrně a byly subtilnější a v dobrém slova smyslu rafinovanější než obvykle. Neomezily se pouze na fyzické utrpení, ale i na složitější a obtížněji zodpověditelnou problematiku stavu mysli, naděje a beznaděje, doufání a zoufání, zapomínání a případného odpuštění atd.

V přijetí pedagogy a studenty a v celkové režii byly přítomny všechny tři ceněné principy začínající na *-e-* etika, estetika a empatie. Ta třetí, které si vážím nejvíc, projevovaná individuálními kontakty po ukončení oficiálního programu.

Třeba se v historicky krátkém čase, možná, rozšíří světýlko na světlo, a otazník nahradí vykřičník.

TEREZÍNSKÁ TRYZNA 2012

V neděli 20. května 2012 v 10 hodin na Národním hřbitově v Terezíně

Letos, stejně jako v minulých letech, jsme se zúčastnili smutečního shromáždění na paměť zemřelých na Národním hřbitově v Terezíně, jehož dominanty tvoří křesťanský kříž s trnovou korunou a Davidova hvězda.

Pro ty, kteří se Terezínské tryzny nezúčastnili, uvádíme pro informaci ve stručnosti její program.

Po nastoupení čestné stráže následovalo kladení věnců zástupci příslušných organizací. Za Terezínskou iniciativu to byla naše předsedkyně Dagmar Lieblová a člen předsednictva Zdeněk Pošusta.

Po zaznění České národní hymny přivítal ředitel Památníku Terezín Jan Munk významné hosty, kteří sledovali průběh tryzny z čelného podia. Vlastní obřad tryzny pak zahájil předseda ústředního výboru ČSBS Jaroslav Vodička.

Velmi zasvěcený projev k tématu nacistického zatýkání, mučení a vraždění zejména židovských vězňů, přednesla předsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Miroslava Němcová.

Křesťanskou modlitbu za zemřelé přednesl Jiří Hladík, probošt Katedrální kapituly u sv. Štěpána v Litoměřicích, a židovskou modlitbu za zemřelé „El mole rachamim“ vrchní pražský a zemský rabín Karol E. Sidon.

Děčínský pěvecký soubor zazpíval na konec „sbor z 3. dějství Verdiho opery Nabucco“ a ředitel Památníku Terezín tryznu ukončil.

Po skončení tryzny jsme se ještě zúčastnili dalšího velmi příjemného obřadu, bohatého občerstvení, jímž je Památník Terezín pověstný.

Anna Lorencová, foto Radim Nytl

Modlitbu za zemřelé přednesl rabín Karol E. Sidon

Děčínský pěvecký sbor zazpíval z opery Nabucco

Projev předsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu Miroslavy Němcové na Terezínské tryzně

Vážení ústavní činitelé, členové diplomatického sboru, vážené dámy, vážení pánové!

Naše letošní setkání na tomto místě je stejně jako v minulosti dialogem mezi mrtvými oběťmi zvrácené fašistické představy o ovládnutí světa a mezi námi, živými. Na mnoha místech planety se podobný dialog odehrává. Je až příliš mnoho míst s podobnou historií, jakou provždy ponese Terezín.

Mluvíme o dialogu a myslím tím společné přemýšlení nad tím, co se vlastně stalo. Fakta známe. Počty obětí, které sem přišly z mnoha míst Evropy také. Víme, kolik transportů odtud odjelo do vyhlazovacích táborů. Víme, že i v posledních dnech války se zde odehrávala dramata, když sem dorazili účastníci tragických pochodů smrti. Dokumenty i knihy jsou všem dostupné, každý den války lze zobrazit v děsivých podrobnostech.

Nad čím tedy máme přemýšlet? Možná nad větou, kterou pro její stálé opakování nemám ráda, protože se obávám, že ji vnímáme už jenom jako zvuk slov, ne pro její obsah. Mám na mysli větu: „Národ, který nepochopí svou minulost, nepoučí se z ní, musí si ji zopakovat.“ Myslím si, že většina dnešních obyvatel planety chápe, co se během druhé světové války stalo, co bylo její příčinou, jaké byly důsledky. Víme to i my, v dnešní České republice. Učili jsme se to ve školách a máme, jak jsem řekla, nepřeborné množství pramenů, z nichž můžeme čerpat. Minulosti snad rozumíme, snad jsme to podstatně pochopili, snad jsme dostatečně poučeni.

Také příčiny druhé světové války byly důkladně popsány. Dominuje mezi nimi propojení hospodářské krize v tehdejší Německu se selháním rozhodující části politických a společenských elit. Výsledkem je v první fázi radikalizující se společnost utvrzovaná demagogickou propagandou v tom, že existuje snadné řešení nashromážděných obrovských

problémů. Jakou podobu toto snadné řešení mělo?

Nejprve bylo nutno stanovit nepřítel, na prvním místě Židy a Cikány. Ti jsou určeni k likvidaci. Druhá skupina: podřadné slovanské národy. Budou vystěhovány nebo zotročeny. Odpůrci těchto plánů v Německu patří do třetí skupiny. Po vymezení kdo je kdo, musí být ovládnut tisk, rozhlas, média. S jejich pomocí půjde vybičovat vášně na ulici, na univerzitách, v nemocnicích, divadlech, všude. Každý den bude stupňován tlak a demonstrována agresivní síla. V době, kdy se peníze tisknou třikrát denně a lidé mají panický strach z budoucnosti, mají tato - zatím dílčí řešení - opojnou přitažlivost.

Od dílčích řešení vede v totalitním systému nutně cesta k řešení konečným. Válka vypukla, cesta k likvidaci naší civilizace se otevřela. Zápas o duši, život a budoucnost národů trval šest let. Stál desítky milionů životů, z mapy světa mizela města, vesnice. V ghettech a koncentračních táborech se odehrálo něco, pro co do té doby ve slovnících nebyl výraz. Teď říkáme holocaust, Šoa.

Pojmenování máme, příčiny známe, minulost jsme snad pochopili, důsledky jsou průkazně jasné. Může se tedy historie opakovat? Co je obsahem našeho dialogu s mrtvými, kvůli nimž jsme sem dnes přišli?

Snad by stačilo, kdybychom jim řekli: za týden uplyne sedmdesát let od atentátu na jednoho ze strůjců apokalypsy, zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Někteří z vás jste ho sice přežili, ale konec války jste neoslavili. Svoboda vašim osudem nebyla.

Jsem si jista, že právě na tomto místě si plně uvědomujeme svou zodpovědnost. Věřím, že obstojíme. Že nedovolíme nikomu, aby pomocí demagogie dělil naši společnost na správné a vadné. Aby místo hledání shody vyvolával nenávisť. Aby místo posilování demokracie a z ní plynoucí

svobody každého z nás prosazoval jiný společenský systém.

Nepřipustíme, aby byl opět zažehnut oheň, který zničil tolik nadějí a způsobil bolest a ztráty, které nikdy nebudou nahrazeny.

Na závěr mi dovolte jedno připomenutí. Během války se ve všech zemích proti fašistům postavilo mnoho lidí, civilistů, kteří neváhali pomoci těm nejvíce ohroženým. Bylo tomu tak také v tehdejší Československu. Dokonce se tyto dobré síly projeví před samotným vypuknutím války, v době, kdy naše země byla již okupována.

Jedním z těch, kdož pochopili hrozbu vznášející se nad našimi židovskými spoluobčany, byl Brit, sir Nicolas Winton. Z Terezína během války odjížděly transporty zoufalých vězňů vstříc beznaději, vstříc smrti. Ale vzpomeňme na vlaky naděje a života, které Nicolas Winton a jeho pomocníci vypravili z Prahy a zachránili tak 669 židovských dětí.

Za tento čin opakovaně navrhuji, aby siru Nicolasi Wintonovi byla udělena Nobelova cena míru. Stejně návrhy podával také MUDr. Přemysl Sobotka v době, kdy byl předsedou Senátu Parlamentu České republiky. Tuto možnost nám poskytuje naše ústavní funkce. Zatím jsme nebyli úspěšní, ale nepovažuji to za podstatné. Naopak podstatné je, že my všichni skutky lidí jako je Nicolas Winton ponese ve své paměti, řekneme o nich dalším a budeme se jimi inspirovat.

Za chvíli zde přítomný sbor zazpívá známou árii z opery Giuseppe Verdiho, Nabucco. Přeloženo z italského: „Leť, myšlenko, na zlatých křídlech.“

Nicolas Winton oslavil včera, 19. května 2012, své 103. narozeniny. Bylo by báječné, kdyby odtud k němu nyní letěl pozdrav na zlatých křídlech našeho vděku.

Šťastné narozeniny a děkujeme vám, sire Nicolasi Wintone.

Rekviem za Osvětím: Památník obětem holocaustu vytesaný v hudbě

*V pražském Rudolfinu se 4. listopadu 2012 uskuteční unikátní koncert klasické hudby **Rekviem za Osvětím** věnovaný všem obětem holocaustu.*

Autorem *Rekviem za Osvětím* je romský skladatel Roger Moreno-Rathgeb. Originální hudební večer bude mít hvězdné obsazení: vystoupí sólisté Národního divadla Martin Bárta a Martin Šrejma, vynikající altistka Jana Wallingerová a mladá talentovaná sopranistka Pavlína Matiová. Pod vedením dirigenta Riccarda M. Sahitiho je doprovodí Kühnův smíšený sbor a Romský filharmonický orchestr z Frankfurtu nad Mohanem.

Tento koncert je součástí stejnojmenného evropského kulturního projektu; první z koncertů se uskutečnily začátkem května v Amsterdamu a Tilburgu (Nizozemí) jako součást oslav výročí konce druhé světové války a oba měly mimořádný ohlas. Po pražském koncertu následují představení v dalších evropských metropolích. Projekt má přitáhnout pozornost k tématům rasové nesnášenlivosti v dnešní Evropě.

Srdečně Vás zveme k nádhernému hudebnímu zážitku a na doprovodné akce, které proběhnou na podzim 2012:

- výstava Genocida Romů v době 2. světové války
- filmová přehlídka
- odborné debaty na téma holocaustu a jeho dnešních ozvěn.

Realizátorem české části projektu je občanské sdružení Slovo 21.

Více informací na www.slovo21.cz a na www.requiemforauschwitz.eu.

Koncentrák na Karláku

Ojedinělá výstava Paměti národa na Karlově náměstí v Praze se koná od 23. května do 30. června 2012 (pravděpodobně však bude prodloužena). Na místě ji doprovází bohatý program v podobě besed s pamětníky, historiky, s filmovou projekcí a komentovanými prohlídkami.

Na trávě parku vyrostla kulisa baráku mauthausenského koncentračního tábora, který připomíná 70. výročí atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Uvnitř jsou velké fotografické zvětšeniny nejen dobových snímků, ale i portréty a výpovědi účastníků atentátu a fotografie potomků statečných lidí, kteří důležitému atentátu napomáhali nebo hrdinné atentátníky schovávali.

V říjnu 1942 bylo v Mauthausenu zavražděno 252 odbojářů. To, co následovalo po atentátu v protektorátu

a v židovské komunitě zvláště, si snad v našem časopise nemusíme připomínat. To všichni čtenáři vědí.

Výstavu uspořádalo občanské sdružení Post Bellum. Jde o velmi důstojnou a pietní připomínku důležité události, která se v někdejším protektorátu udála a na niž mohou být potomci statečných odbojářů právem hrdí.

Pokládám za dost důležitý fakt, že jsem na výstavě viděl hodně mladých lidí, pravděpodobně školní mládeže.

V rozhlasové aninci jsem však bohužel zaznamenal, že *lágrový barák* snad navozuje v návštěvníkovi pocit stísněnosti a hrůzy koncentračního tábora. Tak to tedy ne! Proti tomu se ohrazuji, to v žádném případě! To by totiž velmi zdařilou expozici degradovalo a vytvářelo jakousi, promiňte mi ten výraz, *šaškárnu*.

A tou výstavou určitě není.

Text i foto: - **mist** -

UKÁZKA Z LITERÁRNÍCH A VÝTVARNÝCH PRACÍ

Příběh plný otazníků

Síla lidských emocí je někdy nezvladatelná. Někdy je to možná „ke škodě věci“, jindy ale ne. Protože i emoce dělají člověka člověkem. V nedávné době jsem byla zasažena třemi silnými citovými zážitky.

Ten první: Pan učitel nám ve škole vyprávěl o strastiplné historii židovského národa a hrůzách holocaustu.

Ten druhý: Byla jsem na školním představení filmu „Nicholas Winton - síla lidskosti“.

Ten třetí: Listovala jsem stránkami „Terezínských pamětních knih“ a z nekonečně dlouhých seznamů těch, kteří se za druhé světové války ocitli v hrůzném světě terezínského ghetta, na mě několikrát zakřičelo příjmení Mahler.

Všechna tato setkání se smutnými osudy lidí vyhnaných ze své „země zaslíbené“ mi vyústila do připomenutí nedávné historie mých předků, tak jak ji znám z vyprávění své maminky. Za svobodna Mahlerové.

Píše se rok 1942 a můj pradědeček Jiří, jeden z Mahlerových, se nachází v Olomouci. Stejně jako každý jiný Žid dostal dopis, který mu přikazoval dostavit se v určitý den na předem dané místo. Nechtěný transportní vlak již přijel, míří do Terezína!

Středoškolské vzdělání nic neznamená, to dokazuje i skutečnost, že dědeček „raději“ při svém nástupu uvedl jako svou živnost kamenictví. To je v naší rodině už velice dlouho. Žena, muž, vzdělaný či nikoli, bohatý nebo chudý, na tom nezáleželo, každý musel pracovat. Hlavním dědovým posláním byla těžká ruční práce.

V Terezíně nebylo veselo. Kdekdo pláče, má příbuzní nebyli výjimkou. Někdo již nepřežil, třeba to pro ně bylo jisté vysvobození. Všichni přemýšlí, co bude dál.

Jednou se ale něco změnilo, dědovi přišla do cesty jedna mladá slečna. Pocházela z Prahy a přišla do ghetta stejného roku jako on. Děda od té chvíle necítil pouze nenávisť k Hitlerovi, německému vůdci, teď se v jeho srdci rozlila i láska. A tak se stereotypní život v Terezíně jednoho dne aspoň na několik hodin změnil, rozezněly se jím tóny svaatebního pochodu.

Nevinní, bezradní lidé v té době platili za svůj původ tou nejhorší cenou, svým životem. Továrny na smrt, plynové komory, jedou na plné obrátky. Židovské pokolení se pomalu ale jistě vyprazdňuje. Děda, a nejen on, začal přemýšlet, kdy že přijde řada i na něho a jeho nejbližší, kteří se také ocitli v Terezíně. Čekal a čekal... ale ono zatím nic. Z vypravování vím, že tyto chvíle pro něho byly nejhorší. Nevěděl, co bude za pár hodin, zítra, natož za týden.

Petra Binková, 7. třída, ZŠ Buštěhrad

Mé předky potkává další rána, ta je stihla v roce 1943. Strýček je zapsán na listině těch, kteří budou deportováni jedním z transportů do polské Osvětimi. Provinění, kterého se prý dopustil, bylo asi natolik závažné, že byl odveden do jednoho z nejhorších koncentračních táborů.

A tu se ghettem rozletěla zpráva! Může se ještě emigrovat, Židé dostali ještě jednu šanci. Údajně by odešli do Švýcarska výměnou za zajatce, vše vedl Červený kříž. Někteří se ihned zaradovali, zapsali na listinu. Ale někteří byli opatrní, nějaké to vnitřní já jim říkalo: „Nejezdi, nepodepisuj se na tu listinu, je to dozajista past!“ Děda nebyl jediný, před kterým byla tak těžká volba. Rozhodl se neodejít... A pak, když přijel vlak Červeného kříže, začal svého rozhodnutí litovat! Nevynesl si nad sebou ortel smrti?

Jestliže byl Terezín tragédie, tak Osvětim byla peklo. Koncem roku 1944 dozorcí vyhnali všechny své „vězně“ do polí. Začal pochod smrti, který skončil až po konci války. Strýček nebyl jediný, který se z něho vrátil živ, ale obraz vraždy jeho bratra, kterého na pochodu potkal, mu utkvěl před očima a stále se mu vracel. Jeho bratra zastřelili nelítostně a krutě před jeho očima.

Válka nakonec skončila. Z mých předků ji přežili jen strýc a děda s novomanželkou a tatínkem!

„Vzpomínky zůstanou,“ to se zpívá v jedné písničce, ale někdy je lepší zapomenout. Podle vyprávění vím, že se touto dobou někdy děda i babička trápili a nechtěli o tom mluvit, ale žili spolu dál a dál... Možná právě to, že se vzali v tak nepřátelské době, je drželo tak dlouho pospolu, rozdělila je až... smrt. Naštěstí přirozená, ne v koncentráku.

Iva Vondrová, 13 let, ZŠ Světlá nad Sázavou

ŠKOLNÍ MLÁDEŽE PO NÁVŠTĚVĚ TEREZÍNA

Tady se to nemůže stát

První člověk (řekněme „č. 1“): pětadvacet let, právnická vysoká škola, žádný vztah ani přílišné rodinné vazby. Rád cestuje, umí jazyky.

Člověk č. 2: žena středního věku, povoláním žena v domácnosti, tři děti (8, 13 a 15 let). Její manžel má již skvěle nastartovanou kariéru, nechce se stěhovat (jako ostatní příbuzní). A koneckonců, kdo by se přece staral o nemocného dědečka?

Člověk č. 3 je již velmi starý, bydlí sám v ještě starším domě (který mimochodem jeho rod vlastní již po staletí) a - vzhledem k jeho zdravotnímu stavu - ho třikrát denně navštěvuje ošetřovatelka.

Tři odstavce, tři lidé, tři generace, jiné životy. To znamená také spousty odlišných zdůvodnění pro rozhodnutí tady i přes zjevné nebezpečí zůstat. (Avšak ještě jednodušší je blížíci se „malý problém“ vůbec nebrat na vědomí.) Je snadné si představit, že s podobnými důvody se potýkalo dalších několik set tisíc lidí. I přes nezanedbatelnou osobní individualitu jednotlivců však ony důvody musely nutně pramenit z několika málo zdrojů, a sice citových („Co bude s mou rodinou, která tu zůstane? Přece je tady nenechám!“...), strachu z nového prostředí, materiálních - egoistických („Opustit vše, co jsem tady zbudoval?“/„Vždyť tohle všechno nikdy nebudu schopen odvézt!“) anebo, ne tak obvyklých, vlasteneckých.

U posledního si dovolím krátkou zastávku. Díky dnešnímu obrazu okolního světa, *starajícího se pouze sám o sebe*, je těžké, ba dokonce i komické představit si, že mohl 'doma' někdo zůstat čistě z *loajality*. Nemyslím však z loajality pouze ke své rodině či nejužšímu okruhu přátel, ale ke VŠEM. Potřeba zůstat ve své zemi se svým národem i v časech nejhorších. Jakkoliv to může znít vtípně, tak ušlechtilé to je. O čem jiném je vlastenectví, pojem, který dnes (možná pouze zdánlivě) již nic neznamena?

Nevyhnutelně však musí následovat otázka, zda *by měla* v mysli duševně vyrovnaného (ať už to znamená cokoliv) zvíťezit láska k vlasti nebo raději pud sebezáchovy. Neboť v době, o které mluvím, slovo „zůstat“ často znamenalo spáchat sebevraždu.

Láska k vlasti. Tři slova (resp. dvě a půl), ale co člověk, to jiná představa o tom, co vyjadřují. Podle mého názoru ji ale můžeme „praktikovat“ i v Americe nebo Británii. Stejně tak nemusíme být lhostejní k událostem *doma*, kdekoliv se právě nacházíme. Těžko posoudit, jestli by lidé, kterých se to týkalo, pomohli své zemi více po odchodu do zahraničí nebo po odchodu do vězení. Samozřejmě by šlo také dlouze diskutovat o tom, co to vůbec *pomoc své zemi* je.

Tady se to nemůže stát

Ale může. Stát se může přece cokoliv.

V roce 2002 Čechy postihly ničivé záplavy nebývalého

Zapamatuj si své jméno - Tereza Bubnárová, 9. třída

rozsahu. Z koryta se rozlila i řeka Otava, tekoucí hned za naším domem. Bylo nanejvýš nepravděpodobné, že by se voda mohla vyšplhat mírným kopečkem i k našemu plotu (nakonec ale bylo nutné nosit vysoké gumovky, když jsme se chtěli procházet po kuchyni). Nikdy se přece nic takového nestalo! Přesto, že tomu nikdo nevěřil, jsme ale podnikli určitá opatření pro případ, že by vody bylo přece jen více, než se obecně předpokládalo. Proto jsme, když bylo po všem, vyměňovali pouze podlahy.

Ve třicátých letech dvacátého století se u našeho souseda, Německa, dostali k moci nacisté. Drtivá většina lidí si však odmítla připustit možnost, že by se ta špína mohla dostat i přes plot. Všichni víme, jak to dopadlo. Možná, že představa Německa, přivlastňujícího si naši malou nezajímavou zemi, vypadala až příliš nereálně. Proč se také strachovat? S velkými bratry za zády si na nás nikdo netroufne! A kdyby přece jen, oni jim už vysvětlí, proč si s námi nemájí raději nic začínat.

Jenže chyba lávky, Velká Británie a Francie nebyly pouze našimi bratry, ale také našeho neškodného souseda. Raději si „to rozházet“ s námi než s ním. Komu bychom také potom mohli jít žalovat?

Otázkou je, zda bylo možné ono „spolčení s ďáblem“ předvídat. Myslím, že ne. Alespoň s námi se o tom nikdo neradil. Bylo tedy třeba předpovídat nepředpověditelné. Nejspíš nebylo úplně moudré spoléhat se (neboli být závislí) na pomoc ostatních. Jenže ono tak úplně nelze sázet pouze na sebe, nežijeme přece na ostrově. (Jistě, poslední větu poněkud kazí skutečnost, že by bylo možné vést další úvahu na téma pravděpodobnosti existence státu, který se užívá pouze tím, co si sám vyrobí a vytěží. To je ale v tomto případě naprosto irelevantní.)

Markéta Čeplová, 15 let, ZŠ Písek

Výstava Josefa Čapka v Dachau

Zdeněk Pošusta

V lednu tohoto roku jsem byl velice potěšen pozvánkou na následující vernisáž. Na základě iniciativy Dr. Björna Mensinga, evangelického faráře v Dachau, a Dr. Ulricha Grochtmanna, předsedy Čapkovy společnosti pro porozumění mezi národy a humanismus, se konala 15. ledna 2012 ke 125. výročí narození umělce výstava politických karikatur Josefa Čapka.

Její vernisáž se uskutečnila v přátelské, přímo rodinné atmosféře, v hovorově - sále evangelického kostela Smíření, umístěného v prostoru bývalého koncentračního tábora Dachau. Přítomni byli nejen evangelíci, ale i katolíci v čele s diakonem Klausem Schultzem, místní a zahraniční židé (až z Peru!). Samozřejmě nechyběl ani Ernst Grube (78), bývalý terezínský vězeň a místopředseda Společenství bývalých vězňů KT Dachau. Výstavu zahájil Dr. Mensing a odborný projev přednesl Dr. Grochtmann. Vrcholným zážitkem byla nejen účast, ale zejména projev MUDr. Jaroslava Dostála - zetě Josefa Čapka.

Výstava představuje politické karikatury Josefa Čapka z let 1933 - 1938 v politickém kontextu doby. Karikatury jsou doplněny texty, novinovými výstřižky a komentáři. Velká část těchto karikatur pochází z doposud stále

Mír v roce 1937 „Jen aby mě tady nenašli - jestli jsem se tady dobře schoval ...?“

málo známých (převážně německých) novin a časopisů z Prahy a doposud neztratila nic na své aktuálnosti. Vidí-

me-li Čapkovy politické karikatury, otiskované dlouho před válkou zejména v Lidových novinách, je zřejmé, že nacisty přiváděly k zuřivosti, jejímž následkem bylo Čapkovo zatčení. Antimilitantní karikatury zjemnila řada kreseb z knížky O pejskovi a kočičce.

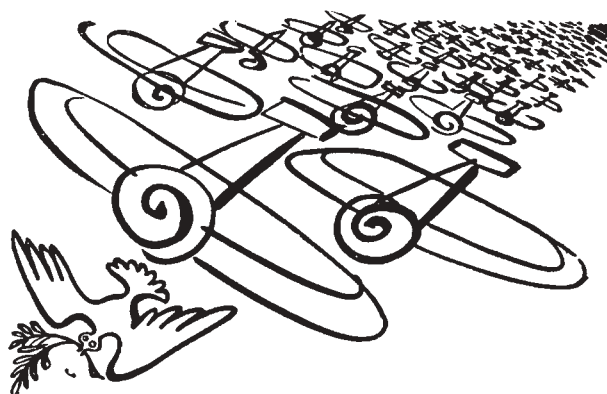
Josef Čapek v Dachau a jiných KT

Josef Čapek byl zatčen gestapem na dovolené v Želivi u Humpolce přímo symbolicky, v první den 2. světové války - 1. září 1939, a následně vězněn v Praze na Pankráci a odtud deportován do nejstaršího koncentračního tábora Dachau. (V Dachau byla vězněna řada českých umělců jako Emil Filla, Viktor Preissig, Karel Frinta či Jiří Kroha.) Koncem září 1939 byl Josef Čapek převezen do dalšího koncentračního tábora, a to do Buchenwaldu. Náhoda jej svedla dohromady s Emilem Fillou. Pracovali na táborové zahradě, poté byli přiděleni do „Ahnforschungskommando“, asi dvacetičlenného uskupení, které mělo za úkol malovat pro esesmany rodokmeny, jež „dokazovaly“ jejich čistě árijský původ. Ilustrovali také knížky, museli malovat pohlednice a portréty esesmanů a jejich rodin. Práce v tomto prostředí dala Čapkovi možnost kreslit a malovat i jinak. Tajně, na útržky papíru, pořizoval drobné kresby tužkou. Zachovalo se jich několik desítek. Také překládal poezii, zachoval se překlad sedmi básní z angličtiny a španělštiny.

Na jaře 1942 se Čapkův pobyt v Buchenwaldu chýlil ke konci. Onemocněl úplavicí a několik týdnů strávil v táborové nemocnici.

Zleva: Dr. Ulrich Grochtmann, Dr. Jaroslav Dostál, Dr. Björn Mensing

Kdo to zvládne?

V červnu 1942 byl přemístěn do koncentračního tábora Sachsenhausen, kde byl půl roku v samovazbě. Ke konci války byl přemístěn 25. 2. 1945 do koncentračního tábora Bergen-Belsen v Dolním Sasku u Hannoveru. V táboře vypukla epidemie tyfu, jíž podlehl tisíce lidí. 15. 4. tábor osvobodila britská armáda, ale evidenci nově zemřelých se podařilo zřídit až 25. 4. Mezitím umíraly každým dnem stovky lidí. V této evidenci však Čapkovo jméno chybí. S určitostí tedy lze říci jen to, že Josef Čapek zemřel na skvrnitý tyfus mezi 4. a 25. dubnem 1945.

Čapkova společnost pro porozumění mezi národy a humanismus

Společnost byla založena v roce 1983 v Dortmundu a od roku 1991 sídlí v Hagenu. Předsedou společnosti je Dr. Ulrich Grochtmann, znalec českého jazyka a kultury, mj. studoval slovanské jazyky a kulturu na univerzitách v Kolíně nad Rýnem a v Praze.

Cílem společnosti je podpora porozumění mezi národy, osvětlení a kritické historické i současné hod-

nocení společnosti. Vychází z ocenění díla bratří Čapků a kulturních evropských tradic, které mají vést k posílení demokratického, sociálního a kritického humanismu. Společnost mj. vydává grafiku a karikatury Josefa Čapka na pohlednicích či jiných formátech.

Závěrem chci poděkovat Dr. Björnu Mensingovi, nejen za uspořádání výstavy, ale i za velice příjemný večer s Dostálovými v jeho rodině. Nemohu také opomenout setkání s několika lidmi na vernisáži. První byla dáma, rodinná příslušnice jedné z popravených obětí protinacistické skupiny Bílá Růže (Die Weiße Rose). Bílá Růže byla nenásilná skupina složená převážně z členů akademické obce Mnichovské univerzity, která v letech 1942 a 1943 v Mnichově rozšiřovala letáky a antifašistická hesla. Po odhalení její činnosti bylo v roce 1943 popraveno stěm šest jejích hlavních členů. O činnosti této skupiny byl natočen i stejnojmenný film, který byl promítán i u nás.

Další milé setkání bylo se ženou, která na mne promluvila velice pěknou češtinou. Ptal jsem se, jak si udržela tak dlouho jazyk, odpověděla mi, že je

„Proč se tolik zbrojí?“

„Proč?!“

„No kvůli možnému konfliktu.“

„A proč je možný nějaký konflikt?“

„No, protože se tolik zbrojí.“

čistokrevná Němka a že česky se naučila z úcty ke svému manželovi, který byl po válce odsunut z Čech do Bavorska, přestože nikdy nebyl nacistou.

A poslední setkání - to byla cesta z Prahy do Dachau a zpět s panem Dr. Dostálem a jeho dcerou Kateřinou, neuvěřitelně milými a úžasně vzdělanými lidmi.

Pochod živých v Osvětimi

Michal Salomonovič

Jako každoročně, tak i letos 19. dubna, se zaplnil bývalý koncentrační tábor Auschwitz-Birkenau mladými lidmi z celého světa, aby si „Pochodem živých“ připomněli 6 milionů židů, kteří zahynuli v období holocaustu.

Pochod živých (*March of the Living*) je každoročně pořádaný 3,5 kilometrový pochod v Den památky holocaustu (Jom ha-šoa) z koncentračního tábora Auschwitz I do Auschwitz II Birkenau, největšího komplexu nacistických koncentračních táborů postavených během druhé světové války. Symbolizuje pochody smrti, které se ke sklonku války konaly v řadě míst Evropy.

Michal Salomonovič,
Jana Hlávková (ICEJ)
a Luděk Eliáš

Do základního koncentračního tábora Auschwitz přijelo i několik autobusů studentů středních škol z České republiky, pod organizací ICEJ, která spolupracovala na organizaci s dalšími mezinárodními partnery.

Cílem bylo dát studentům příležitost setkat se s bývalými vězni tohoto vyhlašovacího tábora a v jejich doprovodu navštívit jedno z míst genocidy.

S českými studenty přijeli i dva bývalí vězni, kteří jsou častými hosty besed o holocaustu na školách v Moravskoslezském kraji - Luděk Eliáš a Michal Salomonovič. Málokdo si uvědomuje, že tito dnes již starší lidé svým vyprávěním o neradostných prožitcích na hranici života a smrti sdělují mladé generaci zkušenosti, které nesmí být zapomenuty. Aby i další generace věděly, co přinesla válka a rasové zákony. Beseda probíhala na 16. bloku, kde je umístěna česko-slovenská expozice.

Pokud stáli mladí lidé na prostranství mezi bloky, byl slyšet čilý ruch rozhovorů a povídání, někteří zahraniční účastníci dokonce zpívali. Avšak ve chvíli, kdy vstoupili do některé z expozic, bylo na mladých lidech vidět, jak na ně dopadla tíha pietní atmosféry a ruch rozhovorů se náhle změnil v hrobové ticho. Fyzické doklady genocidy - kufry, vlasy, brýle, boty, silně působí na city procházejících. Z podzemních cel se raději snaží co nejrychleji dostat ke světlu. Ve škvírách popravčí zdi na dvoře vězeňského bloku se hromadí kamínky, objevují se i květiny a svíčky.

Pak se účastníci seřadili k tříapůlkilometrovému pochodu směrem do tábora v Birkenau, kde zahynula většina obětí této nacistické „továrny na smrt“. Dav prochází známou branou s nápisem „Arbeit macht frei“. Česká výprava byla i zde dobře viditelná pod vlajkami naší republiky. V Birkenau zapaluje bývalý vězeň Luděk Eliáš svíčky na paměť smrti svých nejbližších. Za naší tiché účasti.

Na zpáteční cestě domů byli studenti ubytováni v Třinci, kde byl večer zakončen besedou s paní Zuzanou Skácelovou, která se spolu s rodiči skrývala na Slovensku a pak byla vězněna v táboře Vyhně.

Účast na pochodu dala přítomným studentům jistě mnohem víc, než obsahuje osnovy výuky.

Ostravské rodačky v Izraeli - Cipora, Michal a Věra

Eva Strnadlová

Věra Rosenzweigová (nyní Věra Idan) se narodila 20. dubna 1926 v Košicích. V Tereziánské pamětní knize je mylně uveden rok 1920. Její matka Pavla, roz. Fuchsová, se narodila 1899 v Jablunkově, její otec Oskar Rosenzweig se narodil 1890 v Ostravě. Za 1. světové války byl raněn, před smrtelnou střelou ho prý zachránila stříbrná tabatěrka, kterou měl v náprsní kapse. Po čtyřech letech v ruském zajetí se z Vladivostoku vrátil domů. V roce 1925 se v Praze oženil s Pavlou Fuchsovou a odešel za prací do Košic, rodina přišla za ním. Tam se v roce 1926 narodila Věra a 1929 Marianna, všichni jí říkají Miriam. Asi deset let bydleli v Košicích, v roce 1936 se rodina vrátila do Ostravy. Od dubna do června 1940 chodila Věra i Miriam v Ostravě do české školy, od září 1940 do června 1941 do školy sionistické mládeže. Otec Oskar Rosenzweig byl v říjnu 1939 odtransportován z Moravské Ostravy do Niska. Odtud uprchl do Ruska, do Krechovic. Rusové ho podezírali, že je špion, a často ho vyslyšali. Když v roce 1941 napadlo Německo Sovětský svaz a Němci obsadili Krechovice, zůstal a mohl pracovat, poněvadž byl „hospodářsky důležitý Žid“. Asi v roce 1943 prý zemřel na zápal plic, ale Věra si myslí, že ho Němci zabili. Matka a obě dcery byly deportovány z Ostravy transportem Bm 30. září 1942 do Terezína. Až do transportu do Osvětimi bydlela s dalšími pěti Ostravačkami v „bejváku“ na půdě. Věra pracovala v zeleninové „štábní“ zahradě, kde se jí občas podařilo získat něco k jídlu. Později pracovala v prádelně mimo tereziánské ghetto. Z Terezína byly obě dcery s matkou deportovány 15. 5. 1944 transportem Dz do Osvětimi. Dostaly se do rodinného tábora B 2 B v Osvětimi-Březince, kde byly celkem dva měsíce. Před likvidací rodinného tábora v červenci 1944 odjely všechny tři z Osvětimi s transportem 250 českých židovských žen do pracovního tábora Christianstadt nedaleko Drážďan. Tábor patřil ke koncentračnímu

táboru Gross-Rosen. Pracovalo se velmi těžce při kácení stromů, odstraňování pařezů a stavbě betonové silnice do lesa. Později Evina matka opravovala vojenské oblečení, Miriam pracovala na několika místech mimo tábor. Věra ve skupině deseti děvčat chodila lesem na stavbu domu. Les byl plný hub, což byl jejich oběd. Až do listopadu byly všechny vězeňkyně v hadrech z Osvětimi. Po intervenci německých zaměstnavatelů dostaly z Osvětimi teplé oblečení, ale zůstaly v dřevákách. Už v Ostravě jako čtrnáctiletá se Věra kamarádila s patnáctiletým Ottou Immerglückem (*1925 v Ostravě), budoucím manželem. Odešli stejným transportem Bm do Terezína a stejným transportem Dz do Osvětimi. Otík a jeho bratr Kurt (*1923) odjeli z Osvětimi se skupinou mladých o několik dnů dříve než Věra na práci do Schwarzeide. Architekt, který vybral deset děvčat na práci a byl zodpovědný za stavbu domu v lese, zprostředkoval korespondenci mezi těmito děvčaty a muži ve Schwarzeide. 2. února 1945 začal pro 500 vězeňkyň pochod smrti. Asi sto z nich uprchlo, protože v Osvětimi nepřišly o vlasy a měly civilní oblečení. Strastičná cesta trvala více než 6 týdnů. Pochodovalo se v pětistupech přibližně dvacet km denně. Skončily v Chebu; odtud byly v dobytých

(Pokračování z minulého čísla)

vagonech transportovány do KT Bergen-Belsen, kam dojel vlak 25. března. V táboře panovaly kruté podmínky, hlad, nemoci a hlavně tyfus. Tábor osvobodili Angličané 15. dubna. Nemocná Věra, Miriam i jejich matka čekaly čtrnáct dnů, než je vzali do lazaretu v Celle, kde matka 2. května podlehl nemoci a skončila ve společném hrobě. Z Celle se Věra s Miriam dostaly 15. července do univerzity Siktuna-Stiftelsen-Rosengar ve Švédsku, která byla změněna na nemocnici. Většina se léčila z těžkého stavu tuberkulózy. Do Prahy se sestry vrátily transportem koncem srpna 1946. Věru čekal na nádraží Otík, který z KT Schwarzeide odešel v pochodu smrti koncem dubna 1945, do Terezína přišli 9. května. Léčil se s tuberkulózou v nemocnici Praha - Krč. Věra s Ottou měli svatbu na Staroměstské radnici 23. října 1947. V květnu 1949 se vystěhovali do Izraele, v kibucu Hachotrim žili deset let. Narodili se jim tam tři synové - Rani, Gadi a Dani. Věra má celkem 7 vnoučat a 2 pravnoučata. Každé dva týdny připravuje šabatovou večeři pro celou rodinu. Navštěvuje kurz malování, univerzitu III. věku, chodí pravidelně cvičit, hraje bridž, řídí auto, ráda cestuje.

Co mají tyto tři ženy ještě společného - kromě toho, že se narodily v Ostravě, kde strávily své pěkné dětství, odkud byly deportovány se svými rodinami do Terezína transportem Bm 30. září 1942? Kromě toho, že v Terezíně sdílely společnou mansardu? Kromě toho, že byly nuceny opustit Terezín, odjet do neznáma „dál na Východ“ a projít dalšími koncentračními tábory? Kromě toho, že se přece jen dočkaly konce války a osvobození a v Izraeli našly svou novou vlast? Kromě toho, že tvrdě pracovaly, založily rodiny, vychovaly děti a radují se z vnoučat a pravnoučat?

Všechny tři se narodily v Ostravě v roce 1926 - to znamená, že v minulém roce oslavily své 85. narozeniny. Popřejme jim do dalších let hodně zdraví, štěstí, spokojený a klidný život v rodině i celé zemi! Hebrejsky Ad mea veesrim šana - Do 120 let!

Poděkování

patří všem třem ostravským rodačkám za vstřícnost a trpělivost. Dokončení článku pomocí korespondence, e-mailů, telefonátů i rozhovorů přes Skype nebylo vždy jednoduché. Za pomoc děkuji i paní Maud Michal Beer, prostějovské rodačce žijící od roku 1949 v Izraeli. Její informace z Tereziánské pamětní knihy byly pro mne velmi důležité.

INFORMACE - VZKAZY - VÝZVY - PROSBY

Z Benešova přišla smutná zpráva, že ve věku nedožitých 89 let nás navždy opustila paní Hana Blánová. Byla jednou ze tří dcer předválečného benešovského rabína, který byl Němci jako rukojmí popraven ještě před deportacemi židů. Hana Blánová přišla do Terezína se svými sestrami bez rodičů. Díky Haně Blánové byla v Benešově na židovském hřbitově otevřena pamětní síň na památku umučených benešovských židů. Pokud jí to zdraví a síly dovolovaly, vzorně se o síň starala. Nyní, při návštěvě této vkusně a taktně upravené síně budeme vzpomínat i na tuto milou, skromnou a inteligentní ženu.

Evelina Merová

Trocha statistiky, aneb pár čísel celkem k ničemu

Předsednictvo TI se skládá z 20 členů. Tři nejstarší oslavili nebo oslaví v letošním roce devadesátiny.

Průměrný věk je 79,2, přeživším členům předsednictva je průměrně 82,8.

Členové II. generace jsou čtyři a v průměru jim je 64 let. Nejmladšímu je 62.

Týdenní setkání v Harrachově

Pan hrabě z Harrachu by se asi podivil, že v městečku po něm pojmenovaném si v týdnu od 3. do 10. června užívalo krásy krajiny i vymoženosti pobytu v pohodlném hotelu „Sklář“ asi dvacet členů Židovské obce v Praze, od miminek až po téměř staleté.

Zatímco v minulosti bylo město proslaveno svými sklářskými dílnami a podniky, dnes se nám při jeho jméně vybavuje hlavně lyžování a nebezpečné skokanské umění, na které je krásný pohled v televizi.

Naše skupina „turistů“ chodila hlavně na výlety; do kopce lanovkou, dolů po svých. V hotelu byl i bazén, sauna, výřivka, každý si mohl vybrat. Večer jsme hráli hazardní žolíky a jeden večer s hudbou se tančilo. Nejlepší tanečník, pan dr. Gustav Singer, měl o zábavu postaráno.

Nezbývá než poděkovat pražské ŽO i naší pečlivé *velitelce* Veronice.

A. L.

**PAMÁTNÍK TEREZÍN
TEREZÍN MEMORIAL
&
BEIT TEREZÍN
BEIT THERESIENSTADT**

**SRDĚČNĚ ZVOU
VÁS A VAŠE PŘÁTELE
NA SLAVNOSTNÍ
VERNISÁŽ VÝSTAVY**

**YOU ARE
CORDIALLY INVITED TO
THE OFFICIAL OPENING
CEREMONY
OF THE EXHIBITION**

**TEREZÍNSKÁ LIGA
FOOTBALL
V TEREZÍNSKÉM
GHETTU**

**výstava
exhibition**

**THE TEREZÍN LEAGUE
- FOOTBALL IN THE TEREZÍN
GHETTO**

29.05.-30.10. 2012
každý den • every day

PLACE:

- SMALL FORTRESS TEREZÍN
- "WOMEN'S COURTYARD"
- 29.05.2012
- 12:30

**PAMÁTNÍK TEREZÍN •
MALÁ PEVNOST •
ŽENSKÝ DVŮR •
29.05.2012 •
ve 12:30 hodin •**

OHLÉDNUTÍ ZA NAŠÍM SNĚMEM

Není sněm jako sněm

Ten letošní se lišil od posledního a předcházejících hlavně tím, že se na něj dostavilo mnohem méně členů a hostů. Nevím přesně - proč. Určitě to není úmrtností. Ti, kteří se dostavili, byli čilejší a veselejší než posledně.

Příčina tedy nebyla v našich členech, ale příčinu tohoto rozdílu spíše vidím v předsednictvu nebo ve výkonném výboru.

Z vážného pohledu to byl opravdu pěkný sněm největší organizace přeživších šoa, kteří byli vězněni v důsledku nacistických protižidovských zákonů, a potomků těchto přeživších.

Mně se líbilo:

Za prvé to, že přišli mladí lidé, aktivní v činnosti, která směřuje k tomu, co máme v našich stanovách - a to: „aby památka obětí šoa nebyla nikdy zapomenuta.“

Za druhé to, že ti starší, kteří na sněmu promluvili, mluvili věcně, bez frázi a zbytečnosti, střídme a moudře.

Na mě nejvíce zapůsobil příspěvek Pavla Hoffmanna o poměrech u německých sousedů.

Všichni hosté promluvili jako naši přátelé a příznivci a myslím, že bylo dobře, že nebyli pozváni představitelé orgánů a organizací, které byli dříve zvaní spíše z povinnosti.

Tak to bylo jen mé letmé ohlédnutí za naším sněmem v roce 2012, podrobný popis všeho, co se tam řeklo a kdo tam vystoupil, jste si jistě již přečetli v našem časopise číslo 59 na stránkách 4-8.

Nám už jde všechno pomaleji než dříve, a proto by bylo dobře už teď začít uvažovat o tom, jak zajistit větší návštěvnost sněmu v roce 2013.

A přeji nám všem, aby ten příští byl alespoň tak úspěšný jako ten letošní.

J. K.

Jak v židovské škole

„Tady je randál jak v židovské škole,“ řekl někdejší zubní lékař, nyní důchodce, a rozhlédl se po svých spolustolovnicích v očekávání souhlasného přitakání. Asi mi byl však vidět na výrazu tváře nesouhlas a rozhořčení, a tak se na mne obrátil ještě jednou s dotazem: „Proč se to vlastně říká, nevíte?“

„Jde o obyčejný český antisemitismus a rasismus vůbec,“ odpověděl jsem a má žena mě pod stolem koplá do holeně. Její kopnutí mělo v manželské nonverbální komunikaci znamenat - „*nech to bejt a tejkni to ízy*“ - neboť správně vycítila, že se kvapem schyluje ke konfliktu.

„V židovské škole se hodně diskutuje a ve dvojicích argumentuje. Navíc v jazyce, který českému uchu

zní cize a nesrozumitelně,“ doplnila informaci má poučená žena.

Stalo se na Sicílii v jídelně hotelu při večeři. Menší skupina českých turistů seděla na zájezdu - Senior 55+ kolem stolů pro šest lidí. U toho našeho seděly tři manželské páry, kromě zubaře a jeho ženy ještě porodní asistentka s manželem a my dva.

Do jídelny před okamžikem přišla nová, daleko větší skupina večeřících.

„Domlouvají se nějakým podivným chrochtajícím jazykem!“ konstatovala scestovalá porodní asistentka a připojila světaznalou poznámku: „A holandština to tedy určitě není!“

Noví turisté se u večeře bavili, navzájem si sdělovali dojmy z cesty,

a podle mého názoru nebyli hlučnější, než by byli jakýkoliv jiní turisté. Kdyby byla v jídelně ve většině česká skupina, nebo německá či francouzská, hlučela by stejně.

Téma konverzace se u našeho stolu naštěstí změnilo a větší pozornost se zaměřila na právě servírované špagety.

Druhý den jsme nasedli do autobusu a jeli na výlet. Po chvílce nám průvodkyně sdělila šťastnou novinu:

„Zítřka už budete mít v jídelně při večeři větší klid. Ta izraelská skupina už dnes odpoledne odjíždí!“

Zubař se na mě obrátil a beze slova se usmál.

Triumfálně.

- mist -